

Л. В. БАЖЕНОВ (Кам'янець-Подільський)

Міжнародна наукова конференція "Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки"

Конференція відбулася 23—24 червня 1999 р. в Хмельницькому під час проведення на Хмельниччині днів польської культури, науки і освіти, її організували Інститут історії України НАН України та в його складі Центр дослідження історії Поділля, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, Всеукраїнська спілка краєзнавців, Товариство "Польська спільнота" у Кракові, Спілка поляків і федерації польських організацій в Україні, управління у справах національностей, міграцій та релігій, культури, освіти Хмельницької облдержадміністрації та інші установи, наукові й громадські організації. В роботі форуму взяли участь майже 130 учених і краєзнавців з багатьох регіонів України та Польщі.

Вступним словом засідання відкрив голова Хмельницької облдержадміністрації В. М. Лундишев. Оприлюднено привітання до учасників конференції віце-прем'єр-міністра України, академіка НАН України В. А. С м о л і я та Голови правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, академіка НАН України П. Т. Т р о н ь к а. З аналізом сучасного стану українсько-польських відносин у контексті співжиття національних меншин на Хмельниччині виступили Голова сенатської комісії еміграції і поляків за кордоном Республіки Польща Я. Сагатовська (Варшава), консул Республіки Польща у Львові П. Дембіцький, представник Департаменту європейської інтеграції і співпраці із закордоном Міністерства освіти Польщі Е. Б о б е р (Варшава), член асоціації "Спільнота польська" у Кракові П. Зборовський.

Тематично наукові доповіді відзначалися різноманітністю і не обмежувалися тільки Хмельниччиною. В них йшлося про різні аспекти формування і розвитку полонії в Україні, на теренах Хмельницької, Вінницької, Тернопільської і Житомирської областей.

На пленарному засіданні виступили з доповідями про стан і перспективи наукових досліджень з історії польської національної меншини на Поділлі і Південно-Східній Волині керівник Центру поділезнавства Ін-

ституту історії України, д-р іст. наук, проф., чл.-кор. Міжнародної Слов'янської АН Л. В. Баженов, про боротьбу поляків за впливи на Поділлі в 1793—1830 рр. розповів проректор Кам'янець-Подільського педуніверситету, канд. іст. наук, доц. А. Г. Філінюк, про роль Густава Олізара в українсько-польських взаєминах першої половини ХІХ ст. — президент Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині, доц. М. Ю. Костиця, про сучасні етнокультурні процеси на Хмельниччині — начальник управління у справах національностей і міграцій облдержадміністрації, краєзнавець Ю. І. Блажевич.

На секційних засіданнях продовжилася наукова дискусія і деталізація проблем проживання та історичної долі польського етносу в Україні. Зокрема, про стан та невирішені проблеми демографії й статистики польського населення Хмельниччини в історико-порівняльній площині з доповідями і повідомленнями виступили кандидати іст. наук, доценти А. О. Гуменнюк, В. В. Малий (Кам'янець-Подільський), краєзнавець Р. Ю. Кондратюк (Житомир), канд. екон. наук, доц. М. І. Гончак (Львів), зав. відділом Хмельницького краєзнавчого музею Л. В. Кушнір та ін.

Нові погляди і матеріали про польську общину Поділля в ХV—ХVІІІ ст. містили виступи канд. іст. наук, доц. М.Б.Петрова (Кам'янець-Подільський), який охарактеризував проблему виникнення та історико-топографічну еволюцію польського ринку в Кам'янці-Подільській, д-ра іст. наук, проф. В. С. Степанкова (Кам'янець-Подільський), котрий нетрадиційно проаналізував "Реляцію" Стефана Маковецького 1772 р. як джерело до вивчення турецького загарбання Поділля і біографії Юрія Володийовського. Неоднозначно сприйняли учасники конференції доповідь канд. іст. наук, доц. О. І. Журака (Хмельницький) про Люблінську унію, який беззастережно стверджував прогресивне значення даного договору ("вікна у Європу") для України та Волино-Подільського краю.

Доволі численні доповіді стосувалися періоду історії Поділля ХІХ і початку ХХ ст. Значна частина з них була присвячена аналізу соціально-економічного становища польського населення та політиці переслідувань його російським царизмом, з яким виступили проф. В.В.Нечитайло, проф. І. В. Рибак, канд. іст. наук Е. М. Мельник, магістрант Е. В. Крочак, аспірант А. А. Заводовський (Кам'янець-Подільський), докторантка Національного педуніверситету ім. М. Драгоманова Н. О. Щербак та ін. Особливості декласації польської шляхти в Подільській губернії ХІХ ст. розглянула науковець Х. Геровська (Люблін). У спільній доповіді відомого польського вченого Р. Афтаназі (Варшава) і краєзнавця Б. О. Пажи м с ь к о г о (с. Самчики Старокостянтинівського р-ну) мова йшла про палацо-паркові ансамблі ХVІІІ—ХІХ ст. як осередки культури Хмельниччини.

Значну увагу на засіданнях конференції було приділено розгляду місця і ролі волино-подільської полонії у 20—30-ті рр. ХХ ст. Про її чисельність, польські Ради, товариства, освітні заклади, внесок її в науку та регіональні дослідження розповідали з оприлюдненням переважно мало-відомих архівних документів д-р іст. наук О. П. Григоренко, директор обласної наукової універсальної бібліотеки С. Л. Карван, асистент Л. Л. Місінкевич (Хмельницький), кандидати іст. наук В. О. Савчук, О. В. Савчук, В. А. Нестеренко, В. С. Лозовий, О. М. Завальнюк (Кам'янець-Подільський), С. Л. Калитко (Вінниця). Традиційно-звичаєве життя польських родин краю висвітлив у доповіді д-рпед. наук, проф. В. П. Струманський (Кам'янець-Подільський). Про політику репресій 30-х рр., яких зазнала польська меншина, доповідали кандидати іст. наук, доценти В. П. Воловик, І. В. Мазило

(Вінниця), місцеві краєзнавці І. А. Стасюк, В. П. Шептицький (Теофіполь), Ю. Д. Гжимайло (Красилів), Я. Д. Козельський (Стара Синява), І. Т. Буяков, А. Ю. Матвеев (Хмельницький) та ін.

Проблеми сучасного розселення та структури польської етнічної меншини, її трудової еміграції, вивчення польської мови, стану римо-католицької церкви на Хмельниччині обгрунтовано у виступах учительки І. Бурди (Польща), канд. іст. наук П. Я. Слободянюка (Хмельницький), краєзнавця Т. Заставецького (Тернопіль) й ін.

Чимало доповідей і повідомлень стосувалися розробки біографій та діяльності відомих діячів місцевої полонії. В центрі уваги учасників конференції опинилися польські історики краю ХІХ—ХХ ст. — Я. Потоцький і В. Марчинський, про яких розповідав науковець О. М. Кошель (Київ), Й. Й. Ролле — його творчість аналізували канд. іст. наук В. С. Прокорчук (Дунаївці), директор музею-садиби в с. Самчики О. М. Пажимський, краєзнавець С. Е. Баженова (Кам'янець-Подільський). Нові сторінки біографії Л. Бялковського висвітлив краєзнавець Є. Д. Назаренко (Хмельницький). Про польські роди Поділля ХVІ - початку ХХ ст. Маковецьких, Маньковських, Потоцьких та інших доповідали науковець С. Маковецький (Польща), канд. іст. наук С. О. Борисевич, краєзнавець В. М. Вінюкова (Кам'янець-Подільський) та ін.

У резолюції, прийнятій учасниками конференції, визначено перспективи й напрями досліджень історії та культури національних меншин Волино-подільського краю, акцентовано увагу на поглибленні розробки джерел з проблем етногенезу, на підготовці і виданні відповідних наукових монографій, посібників й хрестоматій. Важливим результатом роботи даного форуму стали видрукування і презентація на його засіданнях збірника наукових праць "Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки"¹. В об'ємній книзі вміщені статті та матеріали всіх учасників конференції, й, таким чином, широкі кола громадськості України та зарубіжжя дістали змогу ознайомитися з рівнем наукових і краєзнавчих досліджень міжнародних відносин на прикладі волино-подільського регіону.

24 червня учасники конференції взяли участь в урочистостях з нагоди відкриття пам'ятного знака на місці битви 1792 р. між польськими і російськими військами біля с. Зеленці Старокостянтинівського району та відвідали державний історико-культурний заповідник "Самчики".

Розпочата підготовка до проведення в 2000 р. міжнародної наукової конференції "Вірмени на Поділлі".

¹ Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки: Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції (23—24 червня 1999 р.). Інститут історії України та ін. — Хмельницький: Поділля, 1999. — 600 с.